

Сушко Наталя
(м. Миколаїв)

НАЦІОНАЛЬНИЙ СТЕРЕОТИП ЯК АСПЕКТ МІЖМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.

Розглянуто національний стереотип з позиції соціальної психології. Визначено негативні властивості стереотипів та їх різновиди. Розмежовано терміни «стереотип» та «національний стереотип». Визначено предмет національного стереотипу та його формування. Зроблено висновок щодо значення національних стереотипів для міжмовної комунікації.

Вперше термін «стереотип» у сучасній конотації зустрічається у книзі американського журналіста Волтера Ліпмана «Суспільна думка» (1922). Ним він позначив усталений спрощений образ соціального об'єкта в свідомості людини. У своєму дослідженні автор базувався на інтерв'ю з представниками різних соціальних і національних груп. В результаті він виявив, наскільки різними можуть бути погляди людей на одні й ті самі речі, і висунув гіпотезу про наявність упередженості, яка виникає в свідомості через усталені образи («картинки»), тобто соціальні стереотипи. [1,44]

В. Ліпман визначив такі негативні властивості стереотипів:
стереотипи завжди простіші, ніж реальність;
стереотипи не формуються особисто, їх набувають у соціальному середовищі (родина, коло знайомі, засоби масової інформації та ін.);
усі стереотипи більшою чи меншою мірою помилкові;
стереотипи дуже стійкі та довговічні.

На думку В. Ліпмана, стереотипи, це упереджені думки, які рішуче керують усіма процесами сприйняття та комунікації. Вони маркують певні об'єкти, як знайомі, так і незнайомі, в такий спосіб, що ледве знайомі здаються добре відомими, а незнайомі — глибоко чужими.

Стереотип, з точки зору соціальної психології, розглядається як складова групового неприйняття чи протистояння. Всім відомий приклад цьому є негативне ставлення американці європейського походження до афроамериканців. Синонімом стереотипу інколи вважають забобони, тобто те, що людина закарбовує у свідомості, не обдумавши і не перевібивши свої думки.

Чому люди тримаються своїх стереотипів, навіть якщо переконуються в їх помилковості? Стереотипи заощаджують час і зусилля на пізнання явищ. «Помилковість» стереотипу вважають винятком із загального правила: зустріч із високим китайцем лише переконує жертву стереотипу, що решта китайців маленького зросту.

Хоча незаперечний факт, що північні китайці статурою мало чим відрізняються від інших північних народів. [1,45]

Існування стереотипи є характерною рисою масової культури. Їх формують різні соціальні чинники, наприклад: вік (непорозуміння між різними

поколіннями), стать (жінки емоційні, чоловіки стримані), національність (китайці хитрі, італійці балакучі), раса (темношкірі погані, білошкірі хороші), релігія (іслам — релігія терору), професія (прокурори — хабарники, викладачі - знервовані), місце проживання (життя в місті краще ніж в селі), речі (японська техніка – найточніша, німецький автомобіль - найнадійніший) та ін.

Найчастіше об'єктами стереотипізації стають люди, яких оцінюють крізь призму прийнятих культурами установок, тому всі можливі стереотипи антропоцентричні, оскільки є результатом інтерпретації світу людиною. [1,46] За аспектом сприйняття дійсності стереотипи поділяють на соціальні, національні (етнічні), культурні, історичні, вікові, гендерні (чоловічі та жіночі), професійні, етичні та ін. Чітких меж між різними видами стереотипів не існує, тому що будь-який їх прояв є відображенням розвитку історії, культури, звичаїв та багатьох інших соціальних сфер життя нації.

Найпоширенішими і найнебезпечнішими для міжмовної комунікації є національні (етнічні) стереотипи.

Національний стереотип – це узагальнений, емоційно-насичений образ національної групи або її представників, який сформувався історично у контексті розвитку міжетнічних стосунків. Віддзеркалюючи бажання людей зберегти національно-культурну ідентичність, національний стереотип відіграє важливу соціальну роль як чинник консолідації та фіксації групи, чіткого окреслення її кордонів. [2,4]

Національний стереотип виражається у стійких переконаннях, ментальних сталих «шаблонах», на яких базуються звичні для представників певної національної групи усвідомлення світу, явищ, подій, інших культур, людей, їхньої поведінки, смаків та ін.

Людина приймає світ через оцінні стандарти, серед яких вона виросла. Їй подобається клімат, в якому вона живе, природна, що її оточує, найкраще смакує їжа, до якої вона звикла, і сприйняття чогось «чужого» стає занадто важким. Причина цього — підсвідоме протиставлення «свого» і «чужого», що особливо гостро виявляється у стереотипних оцінках інших націй. [1,47] Слов'яни вважають естонців занадто повільними, естонцям інші європейці здаються надто метушливими. Французи, вважають, що бельгійцям бракує почуття гумору, швейцарців інші європейці вважають жадібними та прагматичними педантами, іспанців виділяє національна гордість і свідомість власної гідності, англійців вважають стриманими та пунктуальними, німців занадто дисциплінованими та різкими.

Традиція опису інших народів крізь призму власної національної ідентичності, тобто через порівняння «їх» із «нами», була і залишається основною настановою будь-якого автора, бо навіть прагнучи бути об'єктивним, він усе одно мимоволі залишається представником своєї культури. Це характерно навіть для таких мислителів, як Іммануїл Кант (1724—1804). У своїй «Антропології з прагматичної точки зору» він представив побіжну характеристику різних народів у вигляді «національної фізіогномії». Зокрема, у німців І. Кант зазначив «темперамент холодної розсудливої витримки»; у

французів — чемність і вишуканість у спілкуванні, а в італійців — художній смак. Вірменів він описав, як розумний і працелюбний народ, сучасні греки здавались йому підупалими порівняно з їхніми великими предками, але ще здатними до відродження. Англійців і французів І. Кант назвав двома найцивілізованішими народами на землі і, крім природних властивостей, відзначив їхній розвиток завдяки мові. Англійській він уже тоді передбачав роль найбільш комунікативної ділової мови. [1,49]

На міжмовну комунікацію впливають в значній мірі естетичні стереотипи — уявлення народів про красу в різних її виявах, у т. ч. сприйнятті зовнішності людини. Темношкірим важко оцінити красу білих, так само як східно-азійські народи мають власні еталони краси людини. Європейців китайці та інші східні етноси називають великоносими, тому навряд чи давньогрецькі еталони краси (Афродіта, Гермес, Аполлон та ін.) для азійців є переконливими.

Упереджений характер стереотипів означає, що вони відображають не об'єктивні характеристики дійсності, а однобічні способи інтерпретації «свого» і «чужого», але з позиції тільки звичного «свого». В основі такої стійкості та переконливості уявлень про світ — складні процеси розумової та психологічної діяльності людини. [3]

Отже, предметом національних стереотипів є визначені групи людей і стосунки між ними. Стереотипи формуються незалежно від власного досвіду, а переймаються в процесі соціалізації (виховання у сім'ї, середовищі, школі, переймаючи громадську думку, ЗМІ). Стереотипи переважно емоційно заряджені (позитивно або негативно), що робить їх такими, на які дуже важко сплинути раціональним аргументами. Стереотипні уявлення про інші нації також тісно пов'язані з образом власної нації.

Зважаючи на вищезазначене, можна дійти такого висновку, що у разі переваги негативного національного стереотипу, він негативно впливає на дискусії науковців-дослідників, які пробують об'єктивно, беручи до уваги точки зору різних сторін, розв'язати болючі проблеми історії та сучасного міжнаціонального діалогу. Наприклад, єдиним результатом спільної праці польсько-українських комісій у справах узгоджень текстів підручників з історії є довгий список протилежних думок сторін на ті самі питання. Ухвала Польського Сенату (серпень 1990), яка осуджує акцію «Вісла», теж не зблизила два народи. Комбатанти визнали ухвалу «за скандальну та принижуючу» [4,5], а українці в Польщі – за недостатню.

Коли йдеться про подібні історичні та міжнаціональні проблеми, то найважливішим є те, щоб почати про них говорити і визнати існування негативних стереотипних уявлень нації по відношенню до іншої нації. Підставою дискусії повинно бути бажання вислухати іншу сторону, спробувати зрозуміти її аргументи, а головне – відійти від укорінених негативних стереотипів.

Література

1. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація. Київ: Академія, 2012. 281с.
2. Гаврилів Оксана. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2013. Випуск 33. С.315-323
3. <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12256/> Народні стереотипи. Стереотип українця у польській свідомості.
4. Hermaszewicz W. Echa Wołynia. – Warszawa, 1998.

Хлань Кристина

(м.Миколаїв)

ДІАЛЕКТИ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

У статті розглянуто поняття про діалекти та те, що діалекти є не тільки на заході України.

Діалектні особливості півдня України становлять цікавий предмет вивчення мовознавчої спільноти. Довгий час південні регіони були центром уваги дослідників, як через їхню велику кількість та різноманітність, так і через історичні та культурні зв'язки з іншими територіями.

Питання для дослідження проблеми:

1. Вплив історичних і культурних особливостей на формування діалектів півдня України.
2. Вплив літературної мови на діалекти.
3. Недостатня свідомість важливості збереження мовної спадщини з боку громадян.

Українська діалектна мова була об'єктом дослідження багатьох лінгвістів на початку ХХІ ст. – П. Ю. Гриценко, О. І. Бондар, М. С. Делюсто, А. О. Колесников. [1,2,3]

Наприклад діалектний простір Одещини неоднорідний: говірки північно-західних районів області (Любашівський, Подільський, Окнянський, Балтський, Кодимський, Савранський, Ананьївський, Захарівський) є старожитніми подільськими; південних і східних – новожитніми степовими. Найстрокатіший характер має південнобессарабський ареал, де українська мова тісно взаємодіє з болгарськими, румунськими, гагаузськими та іншими говірками.

Вагомим внеском у дослідження говірок Миколаївщини є укладений Л. Спанатій, А. Супрун, М. Тимченко і В. Токарем «Словник говірок Бузько-Інгульського ареалу», який у 1994 році передано Інституту української мови НАН України. Лексичний матеріал «Словника українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя» охоплює всі сфери діяльності досить строкатого за складом населення регіону України. Адже на обстежуваній території є села, у яких проживають болгари, білоруси, гагаузи, греки, молдовани, німці, поляки. Наприклад: із нім. басина – «обцементований колодязь для дощової та